

O'TKIR VA SURUNKALI BUYRAK YETISHMOVCHILIGI

G'ijduvon Abu Ali ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi texnikumi

Terpiya fani o'qituvchisi

Ziyovuddinova Madina Bobirovna

Telefon: 916490969

Kalit so'zlar: *Postrenal, renal, prerenal, diurez, gemodializ, poliuriya, oligouriya, piyelonefrit, glomerulonefrit, prostatit, gipertoniya.*

Annotasiya: *Maqolada buyrakning o'tkir va surunkali kasalliklarining sabablari, oqibatlari, oldini olish, davolash haqida ma'lumotlar berilgan*

Ключевые слова: *Постренальный, почечный, преренальный, диурез, гемодиализ, полиурия, олигурия, пиелонефрит, гломерулонефрит, простатит, гипертензия.*

Аннотация: *В статье приведены сведения о причинах, последствиях, профилактике и лечении острых и хронических заболеваний почек.*

Key words: *Postrenal, urinary, prerenal, diuresis, hemodialysis, polyuria, oliguria, pyelonephritis, glomerulonephritis, prostatitis, hypertension.*

Abstract: *The article provides information about the causes, consequences, prevention, and treatment of acute and chronic kidney diseases*

O'tkir buyrak yetishmovchiligining sabablari bo'yicha tasnifi:

Rasmda: A — prerenal buyraklar yetishmovchiligi; B — postrenal buyrak yetishmovchiligi; C — renal buyrak yetishmovchiligi.

Prerenal. Buning sababi buyrak qon oqimining buzilishi. Buyrakka yetarli miqdorda qon kelmaydi. Bemorlarning qariyb yarmida (55%) uchraydi

Buyrak qon bilan yetarlicha ta'minlanadi, ammo siydik hosil qila olmaydi. Bemorlarning 40 foizida uchraydi.

Postrenal. Buyrakdagi siydik hosil bo'ladi, lekin siydik chiqarish nayidagi to'siq tufayli chiqa olmaydi. Agar to'siq faqat siydik yo'lida bo'lsa, shikastlangan

buyrakning funktsiyasini sog'lom buyrak o'ziga oladi — buyrak yetishmovchiligi sodir bo'lmaydi. Bu holat bemorlarning 5 foizida uchraydi.

Prerenal

Yurak o'z vazifalarini uddalay olmaydigan va kamroq qon haydaydigan holatlar: aritmiya, [yurak etishmovchiligi](#), og'ir qon ketishlar, o'pka arteriyasi tromboemboliyasi. Qon bosimining keskin pasayishi: yalpi infeksiyalarda shok (sepsis), og'ir allergik reaksiyalar, ayrim dori-darmonlarning peredozirovkasi. Suvsizlanish: kuchli qusish, [diareya](#), kuyish, ortiqcha dozada siyik haydovchi preparatlarni qo'llash. [Sirroz](#) va boshqa jigar kasalliklari: bunda venoz qonning qayta oqishi buziladi, shishlar rivojlanadi, yurak-qon tomir tizimi va buyraklarning qon ta'minoti buziladi.

Renal

Zaharlanishlar: kundalik hayotda va sanoatda zaharli moddalar, ilon, hasharotlar chaqishi, og'ir metallar, ayrim dorilarning ortiqcha dozalari. Qon oqimiga kirib, zaharli moddalar buyraklarga yetib boradi va ularning ishini buzadi. Eritrositlar va gemoglobinning massiv parchalanishi: mos kelmaydigan qon quyishda, bezgakda. Bunda buyrak to'qimalariga zarar yetadi. Autoimmun kasalliklarda, masalan, mielomada buyrakni antitanalar bilan shikastlanishi. Ba'zi kasalliklarda buyraklarni modda almashinuvi mahsulotlari bilan shikastlanishi, masalan podagrada siydik kislotasi tuzlari bilan. Buyraklardagi yallig'lanish jarayoni: [glomerulonefrit](#), buyrak sindromi bilan gemorragik isitma va boshqalar. Buyrak tomirlari shikastlanishi bilan kechadigan kasalliklarda buyraklarga zarar yetishi: skleroderma, trombositopenik purpura va boshqalar. Yagona buyrak jarohati (agar ikkinchisi biron sababga ko'ra ishlamasa).

Postrenal

Prostata, siydik pufagi, kichik tosdagi boshqa a'zolar o'smalari. Siydik yo'lining operatsiya vaqtida shikastlanishi yoki tasodifiy bog'lash. Siydik yo'lining yopilishi: mumkin sabablari tromboz, yiring, tosh, tug'ma rivojlanishi nuqsonlari. Muayyan dorilarni qabul qilish natijasida siydik chiqarishning buzilishi.

SURUNKALI BUYRAK YETISHMOVCHILIGINING SABABLARI

Buyraklarning tug'ma va irsiy kasalliklari. Buyrakning surunkali kasalliklarda shikastlanishi: podagra, [qandli diabet](#), siydik-tosh kasalligi, [semizlik](#), metabolik sindrom, jigar sirrozi, tizimli qizil yuguruk, sklerodermiya va boshqalar. Siydik chiqarish yo'llarining bosqichma-bosqich to'silishi sodir bo'ladigan siydik tizimining turli xil kasalliklari: siydik-tosh kasalligi, o'sma va boshqalar. Buyrak kasalliklari: surunkali glomerulonefrit, surunkali pielonefrit. Dori vositalarini noto'g'ri ishlatish, dozasini oshirib yuborish. Turli toksik moddalar bilan surunkali zaharlanish.

O'TKIR BUYRAK YETISHMOVCHILIGI BELGILARI

O'tkir buyrak yetishmovchiligining alomatlari uning bosqichiga bog'liq: Dastlabki bosqich. Kunlik siydik miqdorining 400 ml dan kamroqqa kamayishi (oliguriya bosqichi). Siydik miqdorining tiklanish bosqichi (poliuriya bosqichi).

To'liq tiklanish bosqichi.

Dastlabki. Ushbu bosqichda buyrak yetishmovchiligi hali mavjud emas. Bemorni asosiy kasallikning alomatlari bezovta qiladi. Ammo buyrak to'qimalarida buzilishlar boshlanib bo'lgan.

Oliguriya bosqichi. Buyrak funktsiyasining buzilishi ortadi, siydik miqdorining kamayishi kuzatiladi. Buning oqibatida organizmda metabolizmning zararli moddalari saqlanib qoladi, suv-tuz muvozanati buziladi.

Alomatlari:

Siydikning kundalik hajmi 400 ml gacha kamayishi, zaiflik, tormozlanganlik. Ishtahaning pasayishi, ko'ngil aynishi va qayt qilish, mushaklarning tortilib turishi (qondagi ion miqdorining buzilishi oqibatida), hansirash, yurak urishining tezlashuvi, aritmiyalar, qorin og'rig'i. Ba'zi bemorlarda [oshqozon yarasi](#) va oshqozon-ichak qon ketishlar rivojlanadi; Organizmning zaiflashuvi fonida siydik chiqarish, nafas olish tizimi, qorin bo'shlig'ining infeksiyasi, o'tkir buyrak yetishmovchiligining bu bosqichi eng og'iri sanaladi va 5-11 kungacha davom etishi mumkin.

Poliuriya bosqichi. Bemorning ahvoli normallashadi, siydik miqdori odatdagidan ham ko'payadi. Ushbu bosqichda organizmning suvsizlanishi, infektsiya rivojlanishi mumkin.

To'liq tiklanish. Buyrak funksiyasining yakuniy tiklanishi. Odatda 6-12 oygacha davom etadi. Agar o'tkir buyrak yetishmovchiligida buyrak to'qimalarining ko'p qismi o'chib qolgan bo'lsa, to'liq tiklanish sodir bo'lmaydi.

SURUNKALI BUYRAK YETISHMOVCHILIGINING BELGILARI

Dastlabki bosqichda surunkali buyrak yetishmovchiligi namoyon bo'lmaydi. Bemor o'zini nisbatan yaxshi his qiladi. Odatda birinchi alomatlari buyrak to'qimalari o'z funksiyasining 80% -90% ni bajarishni to'xtatganda paydo bo'la boshlaydi. Ammo o'sha paytgacha tekshiruvdan o'tib, kasallikni tashxislash mumkin.

Odatda birinchi bo'lib umumiy alomatlar paydo bo'ladi: zaiflik, tez charchash, ishga qo'l bormaslik. Siydik ajralishining buzilishi. Kun davomida u zarur bo'lgandan ko'ra ko'proq hosil bo'ladi (2-4 l). Shuning uchun suvsizlanish rivojlanishi mumkin. Tunda tez-tez siyish qayd qilinadi. Surunkali buyrak yetishmovchiligining keyingi bosqichlarida siydik miqdori keskin pasayadi — bu yomon belgidir. Ko'ngil aynishi va qusish. mushaklarning tortishishi, teri qichishi, og'izda quruqlik va achqimtir ta'm sezilishi, qorin og'rig'I, diareya, qon ivishining kamayishi tufayli burun qonashi, oshqozondan qon ketishlar, teridan qon ketishlar. Infektsiyalarga nisbatan sezuvchanlik. Bunday bemorlar ko'pincha nafas yo'llari infeksiyasi, pnevmoniyadan aziyat chekishadi. Oxirgi bosqichda vaziyat yomonlashadi. Hansirash, bronxial astma xurujlari yuzaga keladi. Bemor, hushini yo'qotishi, komaga tushishi mumkin.

Buyrak yetishmovchiligini davolash. O'tkir buyrak yetishmovchiligi bemorni darhol nefrologik statsionarga gospitalizatsiyasini talab qiladi. Agar bemorning ahvoli og'ir bo'lsa, u reanimatsiya bo'limiga yotqiziladi. Davolash buyrak funksiyasi buzilishining sabablariga bog'liq.

Surunkali buyrak yetishmovchiligida davolash uning bosqichiga bog'liq. Dastlabki bosqichda asosiy kasallikni davolash amalga oshiriladi — bu buyrak

funktsiyasining jiddiy buzilishlarini oldini olishga yordam beradi va keyinchalik ularni bartaraf etish osonroq bo'ladi. Siydik miqdori kamayganligi va buyrak yetishmovchiligi belgilarining paydo bo'lishi kuzatilganda organizmdagi patologik o'zgarishlar bilan kurashishni boshlash kerak. Tiklanish davrida esa oqibatlarni bartaraf etish zarur.

ADABIYOTLAR

O'zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005) ma'lumotlaridan foydalanilgan.

4. С.А. Мухина, И. И. Тарновская. Атлас по манипуляционной техники сестринского ухода. АНМИ. Москва, 1995 год.
5. M.F. Ziyayeva. «Terapiyada hamshiralik ishi mutaxassisligi bo'yicha amaliyot standartlari». 2001-y.
6. L.S. Zalikina. «Bemorlarning umumiy parvarishi». «Abu Ali ibn Sino». 1996-y.
7. Yoshiyo Mori. «Bemorlarning jismoniy faolligini tiklash va rivojlantirish bo'yicha hamshiralar parvarishining yangi uslublari». Toshkent. 2001-y.
8. Л. Алминда, Д. Селвидж, Д. Христерсен, Т. Умаров. Руководство для преподавателей сестринского дела и практических медицинских сестер. Абу Али ибн Сино. 2002 г.
9. M.F. Ziyayeva, I.P. Primbetova. «Terapiyada hamshiralik ishi asoslari» texnikasini o'rgatish usullari. 2003-yil. JICA.
10. Internet ma'lumotlari. 11. Hamshira jurnali. 2006-yil; 2007-yil; 2008-yil sonlari.

Foydalaniladigan internet manbalari.

<https://www.askapollo.com/physical-appointment/dermatologist>

<https://www.apollohospitals.com/patient-care/health-and-lifestyle/understanding-investigations/allergy-tests>

<https://www.apollohospitals.com/patient-care/health-and-lifestyle/diseases-and-conditions/contact-dermatitis/>